

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap

Hilde Nybo

Bacheloroppgave

”Petter kan være en trapp”

En bacheloroppgave om mobbing i barnehagen

”Peter can be a steppingstone”

A bachelor about bullying in kindergarten

Barnehagelærerutdanningen samlingsbasert (BLUS)

2016

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: ”Petter kan være en trapp” – En bacheloroppgave om mobbing i barnehagen	
Forfatter: Hilde Nybo	
År: 2016	Sider: 39
Emneord: Mobbing, forebygging, personalets rolle, foreldresamarbeid	
Sammendrag: Denne bacheloroppgaven har tatt for seg temaet mobbing og forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen. Jeg har sammenfattet teori om temaet samt at jeg valgte den kvalitative metoden intervju for å få frem barnehagelæreres syn på mobbing og forebyggende arbeid i barnehagen. Ut fra teori og funn i intervjuene fant jeg ut at mobbing forekommer i barnehagen, det er ulike former for mobbing både fysisk og psykisk. De vanligste formene for mobbing går under fysisk mobbing nemlig slag og spark, men det forekommer også psykisk mobbing i barnehagen, men denne er vanskeligere å oppdage da den gjerne er skjult. For at personalet skal oppdage mobbing må de være aktivt tilstede og ha kunnskap om mobbing. Videre i intervjuene kom det frem at barnehagene aktivt arbeider med å forebygge mobbing, dette blir gjort ved å være tilstedeværende voksne som er deltakende i barns lek og ved å ha et godt foreldresamarbeid.	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: ”Peter can be a steppingstone” – A bachelor about bullying in kindergarten	
Authors: Hilde Nybo	
Year: 2016	Pages: 39
Keywords: Bullying, prevention, employee role, parental cooperation	
Summary: <p>In this bachelor I have taken for me the theme on bullying and how to prevent bullying at the kindergarten. I have put together a thesis about this theme and I chose the qualitative method interview to get kindergarten teachers point of view on bullying and their work on preventing it in kindergarten. In line with the theory and with discoveries from the interviews I found out that bullying in kindergarten occurs, and that the variety of both physical and psychological occurs. The most usual type of bullying come in form of kicks and punches, but there are also cases of psychological bullying in kindergarten, but this is harder to discover because it is often hidden well amongst the children. If the staff is going to discover bullying they will have to be active amongst the kids and have the knowledge needed about bullying. Following in the interviews it has clearly come to sight that the staff in the kindergartens work to prevent bulling, this is done by being present adults who are actively participating in the children games and play, and by maintaining a good parental cooperation between the two parts.</p>	

Forord

Som barnehagelærerstudent har jeg undret meg over mobbing i barnehagen. Forekommer mobbing i barnehagen? Hva gjør personalet i barnehagen for å forebygge mobbing i det daglige? Spørsmålene mine var mange, og jeg er glad jeg har fått muligheten til å fordype meg i et tema som er viktig for meg.

Jeg ønsket å skrive generelt om mobbing i barnehagen, men forstod raskt at jeg måtte avgrense meg til en aldersgruppe da mobbing er et stort og vidt tema. Jeg valgte da aldersgruppen 3-6 år, da dette er en aldersgruppe hvor barna begynner å bli oppmerksomme på likheter og forskjeller. Når jeg nå snart er ferdig utdannet barnehagelærer ønsker jeg å ha kunnskaper om hvordan en skal møte mobbing i barnehagen. Jeg leste mye teori om temaet og var ivrig etter å komme i gang med å intervju barnehagelærere og drøfte teori og praksis. Barnehagelærernes kunnskaper har gitt meg en utvidet forståelse av hva mobbing kan være i barnehagen og gode metoder for å forebygge mobbingen.

Takk til gode informanter som viste engasjement for min oppgave og temaet mobbing i barnehagen. Dere har bidratt til at jeg har fått en bedre forståelse for hva mobbing i barnehagen er, og hva som kan gjøres for å forebygge mobbing i det daglige arbeidet.

Jeg vil takke min veileder Gudrun Sælen Halmrast for god støtte og veiledning gjennom prosessen. Gjennom veiledningen har du utfordret meg til å tenke selv ved å stille åpne spørsmål og være støttende til det jeg har kommet med.

En takk til mine medstudenter i kollokviegruppen som har vist engasjement og støtte gjennom hele prosessen. Jeg må takke familien min som har vist engasjement og stor forståelse for at oppgaven har vært tidskrevende. Takk for at dere har vært tålmodig og godtatt min mangel på tilstedeværelse gjennom prosessen.

Kongsvinger, 5.mai 2016.

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	2
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT).....	3
FORORD	4
INNHOLD	5
1. INNLEDNING	7
1.1 VALG AV TEMA	7
1.2 PROBLEMSTILLING	8
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING	9
2. TEORI.....	10
2.1 HVA ER MOBBING?.....	10
2.1.1 <i>Ulike former for mobbing</i>	11
2.1.2 <i>Mobbing i barnehagen</i>	11
2.2 FOREBYGGING AV MOBBING	12
2.2.1 <i>Sosial kompetanse</i>	12
2.2.2 <i>Vennskap</i>	13
2.2.3 <i>Lek</i>	14
2.3 FORELDRESAMARBEID	15
2.4 PERSONALETS ROLLE	16
3. METODE	18
3.1 KVANITATIVE OG KVALITATIVE METODER.....	18
3.2 VALG AV METODE.....	19
3.2.1 <i>Personlig åpent intervju</i>	19
3.2.2 <i>Båndopptaker</i>	20
3.3 VALG AV INFORMANTER OG DATAINNSAMLING	20

3.4	RESULTAT OG ANALYSE	21
3.4.1	<i>Validitet og reliabilitet</i>	22
3.5	ETISK HENSYN	22
3.5.1	<i>Forskningsetiske retningslinjer</i>	23
3.5.2	<i>Personvern</i>	23
4.	EMPIRI	24
4.1	HVA ER MOBBING?	24
4.2	FOREBYGGING AV MOBBING	25
4.2.1	<i>Sosial kompetanse</i>	25
4.2.2	<i>Vennskap</i>	25
4.2.3	<i>Lek</i>	26
4.3	FORELDRESAMARBEID	26
4.4	PERSONALETS ROLLE	27
5.	DRØFTING	28
5.1	HVA ER MOBBING?	28
5.2	FOREBYGGING AV MOBBING	29
5.3	FORELDRESAMARBEID	30
5.4	PERSONALETS ROLLE	31
6.	KONKLUSJON	32
	LITTERATURLISTE	34
	VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE	36
	VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV TIL INFORMANT	38
	VEDLEGG 3: SAMTYKKESKJEMA	39

1. Innledning

I Stortingsmelding nr. 41 som omhandler kvalitet i barnehagen sier regjeringen at barnehagen skal ha en helsefremmende samt forebyggende funksjon og være med å utjevne sosiale forskjeller (KD, 2008-2009). Videre skriver de at ”barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing” (KD, 2008-2009, kapittel 1.3). Det er derfor relevant å ha innsikt i barnehagelæreres kunnskap om mobbing og forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen.

1.1 Valg av tema

Som student har jeg flere ganger undret meg over temaet mobbing i barnehagen. Jeg har undret på om dette forekommer, og hva barnehagene gjør for å forebygge mobbing. Jeg tenker på mobbing som noe mer enn å ikke være enige om hvem som skal få den blå bilen og hva de skal leke. For meg handler mobbing om de gjentatte handlingene over tid mot en bestemt person. En tydeligere definisjon av begrepet mobbing er nærmere avklart i teorikapittelet. Jeg har stilt meg mange spørsmål i løpet av studietiden. Når går erting over til å være mobbing? Hva ser ansatte på som mobbing? Mobber barna? Hva gjør barnehagen for å forebygge mobbing i barnehagen?

Alle disse spørsmålene har gjort meg nysgjerrig og i barnehagelærerstudiet har ikke mobbing vært et tema i undervisningen. Mobbing er et aktuelt tema som det prates mye om i medier samtidig har jeg ikke hørt noe om verken forebygging eller generell prat om mobbing i praksisbarnehagene jeg har vært i. Nå som jeg snart er ferdig utdannet barnehagelærer ønsker jeg mer kunnskap om mobbing og forebyggende arbeid mot mobbing. Mitt valg handler i tillegg om at jeg synes det er viktig med kunnskap om mobbing da jeg har sett at det kan få store konsekvenser senere i livet.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen vektlegger i en pressemelding i april 2016 at kampen mot mobbing må begynne allerede i barnehagen. Han uttrykker at barnehagen og

skolen må arbeide aktivt sammen i det langsiktige antimobbearbeidet. Samtidig hevder han at ansatte i barnehagen skal få mer kunnskap om forebyggende arbeid mot mobbing (KD, 2016). Dette er med på å skape nysgjerrighet hos meg angående hvilken kunnskap barnehagelærere har om forebyggende arbeid mot mobbing.

1.2 Problemstilling

For å få en bedre forståelse av mobbing i barnehagen ønsker jeg å finne ut hva mobbing er, om det forekommer i barnehager og hva barnehagelærere gjør for å forebygge mobbingen. Jeg ønsker å intervjuer barnehagelærere om temaet mobbing med fokus på deres egne refleksjoner og tanker. Samtidig ønsker jeg å finne ut hva barnehagene gjør for å forebygge mobbing. På denne måten kan jeg sette barnehagelærernes svar opp mot teorien for å se om teori og praksis samsvarer. I *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) står det at barnehagen har en viktig oppgave i å tidlig forebygge mobbing og barnehagen skal fremme positive handlinger. Inspirert av dette har jeg utarbeidet følgende problemstilling:

”Hva legger barnehagelærere i begrepet mobbing, og hvordan arbeider personalet i barnehagen med å forebygge mobbing blant barn i alderen 3-6 år?”

Det finnes lite forskning på tema mobbing i barnehagen, allikevel er det et stort tema og ut i fra oppgavens omfang måtte jeg avgrense meg. Jeg har valgt å belyse problemstillingen gjennom relevant teori om ulike tilnærminger til hva mobbing er, samt ulike typer mobbing. Videre skriver jeg om forebyggende arbeid i barnehagen med vekt på sosial kompetanse, vennskap og lek, før jeg trekker frem foreldresamarbeid og personalets rolle med fokus på det gode samarbeidet. Ut i fra valg av tema og problemstilling er oppgaven forankret i fagområdet ”Barns utvikling, lek og læring”.

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven belyser problemstillingen i seks ulike kapitler. I innledningen gjør jeg rede for valg av tema og problemstilling samt presenterer oppgavens oppbygging. I teoridelen presenteres teori knyttet til hva mobbing er i barnehagen, samt teori om forebyggende arbeid, foreldresamarbeid og personalets rolle. I metodekapittelet redegjøres det for valg av metode. Videre presenteres empirien i kapittel fire. I drøftingskapittelet drøftes empirien opp mot teorien, her ønsker jeg å se på hva barnehagelærere legger i begrepet mobbing, videre ønsker jeg å se på hva barnehagene gjør for å forebygge mobbing samt se på foreldresamarbeid og personalets rolle. Oppgaven avsluttes med et kapittel med konklusjon hvor det svares på problemstillingen. Til slutt kommer de tre vedleggene ”Intervjuguide”, ”Informasjonsskriv til informanter” og ”Samtykkeskjema”.

2. Teori

2.1 Hva er mobbing?

Det finnes mange ulike definisjoner på hva mobbing er, men felles for disse er at det handler om negativ atferd mot en person, som en enkeltperson eller en gruppe utfører over tid. Mobbing handler ikke om de enkelttilfellene hvor barna er uenige, tar leker fra hverandre eller når de er i konflikter over hva de skal leke. Barne- og familiedepartementet (2004) mener mobbing er noe mer alvorlig, og definerer mobbing som når et offer over tid blir plaget eller trakassert av en person eller en gruppe. Videre skriver de at det handler om et skjevt maktforhold mellom mobberen og mobbeofferet. Dette maktforholdet kan handle om at et barn ikke mestrer de sosiale kravene de møter i hverdagen. Videre møter de motstand fra de andre i barnegruppen ved at de avviser og overser barnet så det mister sin status i barnegruppen (Barne- og familiedepartementet, 2004). Perren von Lax (2000) trekker i sin doktorgradsavhandling frem det skjeve forholdet mellom den som mobber og den som blir mobbet. ”The person who is victimized have problems to defend him- or herself, as he or she is ... weaker” (Perren von Lax, 2000, s. 6). Hun støtter seg til Olweus (1992) som uttrykker at det ikke er mobbing når personer som er omtrent like sterke diskuterer eller krangler. En av de fremste mobbeforskerne i Norge og Skandinavia, Dan Olweus uttaler at ”en person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer” (Olweus, 1992, s. 17). Dette er en definisjon som henger sammen med Barne- og familiedepartementet sin definisjon, det handler om negativ atferd mot en person over lengre tid.

Schott (2013) mener at barn ikke mobber for å gjøre andre vondt eller for å ødelegge vennskap, de som mobber har et ønske om å sikre tilhørighet i gruppa (referert i Helgesen, 2014). Begrepet ”longing for belonging”, eller ”lengsel etter å høre til” kan være en hjelp til å forstå mobbing, det handler om å holde noen utenfor fordi en selv ønsker å være en del av fellesskapet (Helgesen, 2014). Selv om det er mange ulike definisjoner og forståelser av mobbing, ser det ut til å være en enighet om at mobbing forstås som systematiske handlinger preget av krenkelser og negativ atferd over en viss tid (Helgesen, 2014).

2.1.1 Ulike former for mobbing

Det er flere ulike former for mobbing, og her skal jeg ta for meg tre av dem, fysisk, verbal og indirekte mobbing. Den finske forskergruppa Kaukiainen, Björkqvist og Lagerspetz (1999) deler mobbing inn i disse tre kategoriene (referert i Helgesen, 2014). Fysisk mobbing er de fysiske handlinger en gjør mot en annen person som å slå, sparke eller dytte bort. Den verbale mobbingen kan innebære å kalle andre dumme ting og trusler om å utføre fysiske angrep, for eksempel å true med å slå han eller henne hvis en ikke får den dukken eller bilen en selv ønsker å leke med. Den fysiske og verbale formen for mobbing kan under en fellesbetegnelse kalles direkte mobbing. Indirekte mobbing er en form for mobbing det er vanskelig å oppdage, da dette er en mer sofistisert form for mobbing hvor mobberen utfører ekskluderende handlinger overfor en annen uten å bli oppdaget. Dette kan være å fortelle løgner om en person en ønsker ekskludert fra gruppen, eller å bli venn med en person for å hevne seg (Helgesen, 2014). Olweus (1992) hevder at denne formen for mobbing er det særlig viktig å være oppmerksom på, nettopp fordi indirekte mobbing gjør like stor skade som direkte mobbing. Indirekte mobbing kan innebære at barn blir frosset ut og isolert, dette vil føre til at barnet har vanskelig for å få venner (Høiby, 2002). Kaj Björkqvist (1994) mener barnehagebarn bruker den direkte formen for mobbing da de mangler deler av de verbale ferdighetene (referert i Helgesen, 2014).

2.1.2 Mobbing i barnehagen

Helgesen (2014) uttrykker at det ser ut til å være en oppfatning om at barnehagebarn er for små til å mobbe fordi de ikke er modne nok til å gjennomføre bevisste og systematiske handlinger over tid. Dette kan være noe av grunnen til at det er forsket lite på mobbing i norske barnehager. Men i en undersøkelse gjort av Pettersen og Alsaker i 1997 konkluderte de med at mobbing forekommer i barnehagen (referert i Helgesen, 2014). Bratterud, Sandseter & Seland (2012) gjennomførte en undersøkelse om barns trivsel og medvirkning hvor de blant annet snakket med barna om hvor ofte de ble plaget. Her svarte 12 % av barna at de ble plaget ofte, mens 45 % svarte at de ble plaget noen ganger. Dette viser at mobbing forekommer i norske barnehager, og det viser hvor viktig det er at de ansatte i barnehagen forebygger mobbing. Rammeplanen (KD, 2011) tydeliggjør ansvaret barnehagene har med å

forbygge mobbing ved å blant annet si at barnehagen skal arbeide for et inkluderende miljø og fremme positive handlinger.

2.2 Forebygging av mobbing

Rammeplanen (KD, 2011) slår fast at barnehagen har en viktig samfunnsoppgave i å forebygge mobbing. En sentral oppgave for de ansatte i barnehagen for å forebygge mobbing er å hjelpe barna med å bygge de gode relasjonene. Å bygge de gode relasjonene handler om at de voksne må være oppmerksomt til stede og hjelpe barna inn i lek med hverandre (Utdanningsdirektoratet, 2012). Noen barn har enklere for å komme inn i lek enn andre, det er da viktig at de voksne har kunnskaper om hvordan de kan gå inn og hjelpe barna som trenger det. Ved å bygge gode relasjoner mellom barn vil det føre til at barna har muligheten til å bygge gode vennskap og skape et godt fellesskap (Høiby & Trolle, 2012).

Pettersen (1997) uttrykker at de ansatte i barnehagen allerede ved starten av barnehageåret bør ha samtaler med barna og at disse samtalenene bør gjentas med jevne mellomrom. Videre skriver han at en kan snakke med de eldste barna om utestenging og mobbing, en kan snakke med dem om hvordan det vil føles hvis noen barn ikke får være med i leken. Det er derfor viktig å arbeide med sosial kompetanse, vennskap og lek for å forebygge forekomst av mobbing i barnehagen.

2.2.1 Sosial kompetanse

Sosial kompetanse handler om å mestre samspillet med andre, altså å lykkes i å omgå andre mennesker (Lamer, 2014). I barnehagen møter barn og voksne hverandre hele tiden, og det blir stilt en rekke sosiale krav til barna hvor de må ta i bruk ulike handlingsmønstre for å mestre det de står ovenfor. Hvis barna ikke møter disse sosiale kravene, kan det føre til avvisning og tap av status samt gi grunnlag for mobbing (Barne- og familiedepartementet, 2004). For å kunne lykkes i å omgå ulike mennesker i ulike situasjoner, er det viktig at vi klarer å tilpasse oss de ulike miljøene med personene som er der. Rammeplanen (2011)

hevder at den sosiale kompetansen gjenspeiles i barnas evne til å ta initiativ og ikke minst å opprettholde vennskapene sine. Dette krever erfaring og deltakelse i fellesskapet, for den sosiale kompetansen utvikles gjennom handlinger og opplevelser i hverdags situasjoner.

Den sosiale kompetansen består av ulike sosiale ferdigheter det er vesentlig å mestre i det daglige møte med andre mennesker. Dette er ferdigheter som empati og rolletaking som innebærer å kunne leve seg inn i andres følelser, og prososial atferd. Dette handler om evnen vi har til positive sosiale holdninger og handlinger som å hjelpe og å dele med andre. Selvkontroll og selvhevdelse er andre sosial ferdigheter det er viktig å mestre, selvkontroll handler om å sette sine egne behov og ønsker til side i situasjoner som krever turtaking og felles avgjørelser. Selvhevdelse handler om hvordan en hevder seg selv og sine meninger på en god måte, samt å stå imot gruppepress (Barne- og familiedepartementet, 2004). ”(...) Sosial kompetanse omfatter oppfatninger, vurderinger og handlinger som gjør barn i stand til å lykkes i sitt samspillet med andre,” (Barne- og familiedepartementet, 2004, s. 9). Å mestre disse ferdighetene handler ikke bare om de synlige ferdighetene, men i tillegg de usynlige som å tolke og forstå de ulike situasjonene. Barna må forstå hvilke ferdigheter det er passende å ta i bruk i situasjonene.

2.2.2 Vennskap

Barnehagens formålsparagraf slår fast at barna skal lære å ta vare på seg selv og hverandre. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og være et trygt sted for fellesskap og vennskap (Barnehageloven, 2013, §1). I dette ligger det at barnehagen må legge til rette så hvert enkelt barn får mulighet til å oppleve seg som en del av fellesskapet. Barna skal ha muligheter til å opprette og vedlikeholde vennskap. ”Å være venner er å møtes i et forhold hvor den enkelte opplever seg som godtatt og verdsatt for akkurat den han eller hun er” (Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 15). Greve og Øksnes (2015) uttrykker at barnehagen er en god arena for utvikling av vennskap, nettopp fordi mange barn møtes daglig over tid. Vennskap vil bidra til en følelse av å tilhøre et fellesskap, og å tilhøre et fellesskap vil gi barna både trygghet og sosial tilknytning (Utdanningsdirektoratet, 2012).

Greve (2015) utfordrer vennskapsbegrepet ved å stille spørsmål ved hva en venn er, om alle barn må ha en venn til enhver tid og ikke minst hvor går grensen mellom vennskap og det å bare være sammen. Hun legger til at vi er alle forskjellige og vil ha ulike oppfatninger om hva vennskap er (Greve, 2015). Dette legger grunnlag for at vi i barnehagen må komme til en enighet om hva vennskap er i vår barnehage og hvordan dette skal komme til uttrykk i hverdagen. Det er de voksnes ansvar at barna opplever seg som en del av fellesskapet og at de får bygge relasjoner. Vi kan hjelpe barna med å bygge gode relasjoner ved å tenke gjennom hvem barn som bli plassert ved siden av hverandre rundt spisebordet og i garderoben. Ved å legge til rette for ulike lekegrupper kan vi være med å påvirke hvilke barn som er sammen, men det er viktig at de voksne er oppmerksomme når nye vennskap dannes. Å danne nye vennskap kan være en skjør prosess som krever at de voksne ikke griper inn hvis barna setter seg ved siden av hverandre istedenfor på sin egen plass, barna må få tid til å utforske og forme det nye vennskapet (Utdanningsdirektoratet, 2012). Ulike styringsdokumenter som for eksempel rammeplanen (2011) gir uttrykk for at barnehagene skal legge til rette for utvikling av vennskap, da dette er grunnleggende for barnas trivsel. For at det skal være rom for å utvikling av vennskap må det være en nulltoleranse for diskriminering og krenkende ord.

2.2.3 Lek

Barna bruker leken som sin primære arena for å uttrykke seg, her prøver barna ut sine kompetanser og får tilbakemeldinger fra andre i leken. Leken er en arena hvor barna kan føle mestring og ta initiativ (Öhman, 2012). ”I et lekefellesskap legges grunnlag for barns vennskap med hverandre” (KD, 2011, s. 32). Lek er en grunnleggende livs- og læringsform, og barna leker til enhver tid. For barn er det å få delta i lek med andre grunnlaget for trivsel og meningsskaping i hverdagen i barnehagen.

I følge Öhman (2012) er det like viktig å få være med å leke som det er å leke. Videre uttrykker hun at det er vi voksne som tilrettelegger for barns lek, mens det er barna selv som bestemmer hva de vil leke. Barna må mestre ulike ferdigheter både for å komme seg inn i lek og for å opprettholde den. Sosial kompetanse er en av ferdighetene som kreves av barna for å kunne delta i lek, og noen av barna mestrer disse sosiale ferdighetene godt mens andre ikke

takler de ulike kravene godt nok (Utdanningsdirektoratet, 2012). Det er viktig at vi voksne ser alle barna og bidrar med å tilrettelegge situasjonen så leken blir mest mulig inkluderende for alle barn. Det er mange ulike roller i lekesituasjonene og det er svært ofte at de samme barna får tildelt de passive rollene som det å være hund eller baby. De voksne kan være med barna i leken og vise dem ulike måter å komme inn i leken, samt at de kan hjelpe barna med å få satt ord på de tanker de har. Høiby & Trolle (2012) tar i bruk begrepet felleslek i forbindelse med at de voksne kan være med å hjelpe barna i leken.

2.3 Foreldresamarbeid

”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling” (Barnehageloven, 2013, § 1). Formålsparagrafen står gjenfortalt i rammeplanen vektlegger og synliggjør viktigheten av et tett og godt samarbeid med barnas hjem. Samarbeidet skal være preget av at de ansatte i barnehagen arbeider på en måte så foreldrene føler seg sett, hørt og inkludert (Utdanningsdirektoratet, 2012). En av barnehagens viktigste oppgaver er å formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar, og dette skal gjøres i samarbeid med foreldrene (Barne- og familiedepartementet, 2004).

Personalet i barnehagen har et ansvar som omhandler å informere foreldre og foresatte om mobbing, hvilke konsekvenser dette kan ha for barnet som blir mobbet og barnet som mobber. Samtidig er det viktig å informere foreldrene om hvordan barnehagen arbeider for å forebygge mobbing (Høiby & Trolle, 2012). Glaser (2013) uttrykker at barnehagen og hjemmet utgjør helheten i barnas liv. Hun legger til at et godt samarbeid med foreldrene er noe av det viktigste en har for at barnas trivsel, utvikling og læring skal ha et godt utgangspunkt. ”Skal man lykkes med barnet, må man også lykkes med barnets foreldre” hevder Glaser (2013, s. 15). I dette ligger det at ansatte i barnehagen har et ansvar for at samarbeidet er preget av respekt og forståelser for at foreldrene er forskjellige.

2.4 Personalets rolle

Rammeplanen (2011) uttrykker at barnehagen tidlig skal forebygge diskriminering og mobbing. En av de viktigste oppgavene til de voksne for å forebygge mobbing er å legge til rette for vennskap, da vennskap fører til trygghet og tilhørighet. Dette er ikke noe de voksne kan gjøre ved å stå på utsiden, de voksne må gå inn i leken og være tilgjengelig for barna. Alle barn skal være en del av et trygt fellesskap hvor de kan gi og ta omsorg som danner grunnlaget for sosial kompetanse. For at barna skal kunne gi og ta omsorg er det viktig at vi voksne skaper det trygge fellesskapet. Vi må være støttende tilstede for hvert enkelt barn og se deres behov, samtidig må det arbeides for at hvert barn skal føle tilhørighet i et positivt fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2012). ”I det gode fellesskap hersker en grunnleggende forventning om imøtekommende atferd fra alle” (Høiby & Trolle, 2012, s. 46). I dette fellesskapet uttrykker personalet direkte og indirekte at de ønsker å være sammen og at alle er velkomne. I barnehagen må personalet skape et fellesskap med en grunnleggende atferdskompetanse som uttrykker ”jeg vil være sammen med deg”.

I følge Utdanningsdirektoratet (2012) er barnas primære behov i barnehagen omsorg, trygghet, respekt og tilhørighet. I barnehagen er det personalets ansvar at barna får dekket de grunnleggende behovene sine. For at barna skal føle at omsorg, trygghet, respekt og tilhørighet er en del av deres hverdag i barnehagen trenger de voksne som er tilstedeværende og som aktivt deltar i deres hverdag. Personalet i barnehagen må se, bekrefte og anerkjenne hvert enkelt barn og hele barnegruppen. Samtidig er det viktig at personalet tar det ansvaret som ligger på deres skuldre, det er personalets ansvar å håndtere ulike situasjoner i barnehagen som for eksempel å stoppe mobbing, og å inkludere og hjelpe alle barn inn i fellesskapet (Utdanningsdirektoratet, 2012).

I barnehagen møter barna personalet hver dag, og vi voksne er rollemodeller for barna. I følge Høiby og Trolle (2012) gjør ikke barna det vi sier de skal gjøre, men det de ser vi voksne gjør. Personalet er rollemodeller i alle situasjoner ovenfor barna. Hvis personalet ønsker at barna skal inkluderes, tolererer og respekterer hverandres grenser, må vi voksne gjøre dette i enhver situasjon både med barn og voksne. Utdanningsdirektoratet (2012) legger vekt på viktigheten av at de ansatte i barnehagen tar seg tid til og legger vekt på å

bygge gode relasjoner til hvert enkelt barn. ”Alle barn skal føle seg sett, møtt, forstått, akseptert og anerkjent” (Høiby & Trolle, 2012, s. 51). Når barna ser at vi voksne imøtekommer alle barna og voksne med respekt, vil de respektere hverandres ulikheter. Denne respekten er i følge Høiby og Trolle (2012) en vaksinasjon mot mobbing. Videre skriver Utdanningsdirektoratet (2012) at først når barna føler seg trygge og godt ivaretatt er utgangspunktet for læring og mestring det beste. Samtidig er det viktig at personalet ser hvert enkelt barn og deres behov, er det viktig at personalet ser fellesskapet og aktivt arbeider for at alle skal føle seg som en del av dette. Personalet må skape det gode fellesskap hvor de viser at alle er velkomne.

3. Metode

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Aubert, 1985, s. 196 i Dalland, 2012, s. 111).

I følge Gadamer (1986) kan ingen metode uttømme sannheten, for de forutsetninger vi har med oss er med på å forme spørsmålene og de svarene vi får (referert i Bergsland & Jæger, 2014). Dalland (2012) uttrykker at i en undersøkingsfase er metoder de verktøyene vi tar i bruk for å få svar på det vi lurer på. Ved å ta i bruk metoder samler vi inn data som er til hjelp med å svare på den problemstillingen vi har. Når vi skal velge metode står vi ovenfor et valg mellom en kvantitativ og en kvalitativ metode. Jeg skal nå kort presentere de ulike metodene før jeg begrunner og redegjør for mitt valg av metode, og drøfter fordeler og ulemper. Videre redegjør jeg for valg av informanter og forklarer hvordan datainnsamlingen ble gjennomført, og hvordan jeg behandlet resultatene og analyse. Til slutt skriver jeg om etiske hensyn som må tas i en undersøkelse.

3.1 Kvantitative og kvalitative metoder

Kvantitative metoder er de metoder som handler om å samle inn målbar informasjon, dette kan være spørreundersøkelser hvor det er mange informanter og spørsmålene er få (Bergsland & Jæger, 2014). Ved å ta i bruk den kvantitative metoden ønsker en å finne fellestrekkene uten å gå i direkte kontakt med feltet. Denne metoden går i bredden og sikter etter å finne frem forklaringer, mens de kvalitative metodene går i dybden og søker etter å få frem meninger og opplevelser som ikke kan tallfestes (Dalland, 2012). Kvalitative metoder handler om å være i direkte kontakt med feltet en undersøger, dette kan være i form av personlige intervju eller observasjon. De kvantitative metodene presenterer resultatene i statistikker og diagrammer mens de kvalitative presenteres i form av tekst (Bergsland & Jæger, 2014).

3.2 Valg av metode

Ut i fra de svarene jeg søkte i problemstillingen min valgte jeg kvalitativ metode for å få frem enkeltpersoners synspunkter og tanker rundt temaet mobbing i barnehagen. Fordelen ved å velge en kvalitativ metode er at ved et kvalitativt intervju vil enkeltpersoners fortolkninger og meninger, altså deres forståelse av et forhold komme frem (Jacobsen, 2010). Jacobsen (2010) uttrykker at en kvalitativ metode egner seg godt for å komme ”under huden på” personene som er med i undersøkelsen nettopp fordi det er et fåtall enheter som undersøkes. En er tilstede i feltet enten ved intervju eller observasjon. Videre fører denne nærheten og åpenheten til data med høy intern gyldig, det vil si at denne metoden får frem enkeltpersoners konstruksjon av virkeligheten.

Ulempene ved å velge kvalitativ metode er at en går inn i forskningsfeltet med en forforståelse og en teoretisk bakgrunn som er med på utvelgelsen av praksisfelt og informanter. Ved kvalitativ metode er det viktig å være klar over hvilket perspektiv en tar og at en redegjør for dette valget. Vi mennesker vil ikke kunne møte et fenomen uten å være påvirket av våre forutsetninger på grunn av at vi vil ha tanker om alle fenomener vi møter (Bergsland & Jæger, 2014). Dalland (2012) uttrykker at for å kunne gjennomføre en undersøkelse på en saklig måte må en være bevisst hvilke førforståelser en har med seg. Kvalitativ metode er ressurskrevende, dette fører til at en får mange nyanser fremfor mange enheter. Det vil derfor være vanskelig å si om de dataene som kommer frem gjelder for andre enn de personene som har deltatt i undersøkelsen (Jacobsen, 2010).

3.2.1 Personlig åpent intervju

Den kvalitative metoden intervju er basert på et subjekt-subjekt-forhold mellom forsker og informant (Bergsland & Jæger, 2014). Et åpent intervju kan være en samtale mellom to parter, men oftest er det åpne intervjuet strukturert ved hjelp av at partene skal samtale om bestemte temaer eller spørsmål som skal besvares (Jacobsen, 2010). I mitt intervju har jeg valgt å stille åpne spørsmål samtidig som jeg har en intervjuguide (Vedlegg 1) med spørsmål jeg ønsker å få svar på i løpet av intervjuet. Jeg valgte denne formen for intervju for å få frem enkeltpersoners synspunkter på temaet mobbing og for å få frem at det ikke er noen

fasitsvar på de spørsmålene som bli stilt. Under intervjuet er intervjuers hovedoppgave å lytte, ved å lytte til det informantene sier vil en kunne stille gode oppfølgingsspørsmål der det blir naturlig. Det er viktig å la informantene prate ferdig før en stiller nye spørsmål (Jacobsen, 2010).

3.2.2 Båndopptaker

I følge Jacobsen (2010) krever en god samtale at en har jevnlig øyekontakt, dette kan vise seg å være utfordrende under et intervju når en er avhengig av å skrive ned svarene for å huske. Ved å ta i bruk en båndopptaker kan en fokusere på samtalen og personen en intervjuer og tone ned notatskrivingen. Jacobsen (2010) uttrykker allikevel hvor viktig det er å ta notater under samtalen da dette vil være en hjelp i analysefasen. De notatene en velger å ta ved siden av, tyder gjerne på hva en mener er viktig. Å notere underveis i intervjuet signaliserer at det informantene forteller er interessant (Jacobsen, 2010). Ved å ta i bruk båndopptaker vil intervjuer få med seg alt som blir sagt under intervjuet ordrett, dette kan være med å gi en ekstra tyngde i analyse og resultatdelen til oppgaven. En ulempe ved bruk av båndopptaker kan være at informantene reagerer negativt på å bli tatt opp på bånd, dette kan føre til at de ikke tør å uttrykke sin mening og at samtalen ikke får den gode flyten en ønsker (Jacobsen, 2010).

3.3 Valg av informanter og datainnsamling

For å finne informanter til min bacheloroppgave ringte jeg rundt til fem barnehager og informerte om min bachelor, og forklarte hva deltakelse i intervjuet ville innebære. Videre lurte jeg på om det var noen barnehagelærere i barnehagen som ville være med på et intervju om temaet "mobbing og forebyggende arbeide mot mobbing". I tre av fem barnehager jeg ringte ønsket barnehagelærere å stille opp, i fra to av barnehagene ville to barnehagelærere stille til intervju så i alt hadde jeg fem informanter. Videre sendte jeg et informasjonsskriv (Vedlegg 2) til de ulike barnehagene hvor det stod informasjon om tema, anonymisering og ønske om å bruke båndopptaker under intervjuene.

Informant A

Erfaring: 21 år

Informant B

Erfaring: 18 år

Informant C

Erfaring: 9 år

Informant D

Erfaring: 15 år

Informant E

Erfaring: 19 år

Intervjuene foregikk i et separat, lukket rom på informantenes arbeidsplass. Grunnen til at jeg valgte informantenes arbeidsplass var for å være til så lite bry som mulig, og for å skape en avslappende atmosfære hvor informanten er kjent. Bergsland & Jæger (2014) uttrykker at det er viktig at intervjuer skaper en atmosfære hvor informanten føler seg trygg nok til å dele sine opplevelser og følelser. Tidspunktet ble bestemt av informantene, og intervjuene varte i mellom 30 og 45 minutter. På intervjudagen hadde jeg med et samtykkeskjema (Vedlegg 3) både informant og jeg skrev under for å forsikre informanten om at informasjonen ville bli behandlet konfidensielt og anonymisert. Vi snakket rundt informantens utdanning og hvor lenge hun hadde arbeidet i barnehage før jeg startet båndopptakeren og begynte selve intervjuet.

3.4 Resultat og analyse

I følge Dalland (2012) må råmaterialet en har samlet inn ordnes og systemiseres. Råmaterialet må systemiseres for å få en oversikt over hvilke opplysninger en har fått inn, og for å se hvilken relevans informasjonen har for å besvare problemstillingen. Etter intervjuene ble gjennomført transkriberte jeg de for å få en oversikt over hva hver enkelt informant hadde kommet med og for å se helhetene i alle intervjuene. Etter jeg hadde

transkribert intervjuene sorterte jeg svarene ut i fra om de var relevante for å svare på min problemstilling. Videre delte jeg svarene inn i ulike kategorier for å få en oversikt, og for enklere å kunne drøfte dem opp mot problemstillingen.

3.4.1 Validitet og reliabilitet

Validitet handler om at dataene som samles inn må være relevante og gyldige for problemstillingen (Dalland, 2012). Videre skriver Dalland (2012) at både kildene en henter data fra og dataene må være relevante i forhold til problemstillingen. I min oppgave ble informantene valgt ut i fra krav om at de skulle være barnehagelærere og samt ha kunnskap om mobbing og forebyggende arbeid i deres barnehage. Spørsmålene i intervjuet var preget av at det var informantens egne tanker og meninger rundt temaet mobbing som var relevant. Reliabilitet betyr pålitelighet og handler om at data må være samlet inn på en måte som gjør at de er pålitelige. I en intervjusituasjon kan det oppstå ulike feilkilder, dette kan være om spørsmålene blir forstått rett, om intervjuer forstår svarene og om notatene er gode (Dalland, 2012). I mine intervju sa jeg i fra at informanten kunne spørre meg om de ikke forstod spørsmålene, og jeg spurte oppfølgingsspørsmål om det var noe jeg følte de trengte å utdype.

3.5 Etisk hensyn

”Etiske hensyn handler om mer enn å følge regler”, (Dalland, 2012, s. 95) det dreier seg om normene for god og riktig oppførsel. Skal vi kunne arbeide med personlige opplysninger er vi underlagt etiske krav fra samfunnet, disse handler om taushetsplikt, anonymisering og konfidensialitet. For å sikre at alle opplysninger ville bli anonymisert og behandlet konfidensielt skrev informant og jeg under et samtykkeskjema på intervjudagen. For mange vil anonymisering være en forutsetning for å delta i intervju (Dalland, 2012). Jeg har tatt nødvendig etiske hensyn ved å på forhånd sende ut et informasjonsskriv hvor det stod skrevet om hvordan opplysningene ville bli brukt og behandlet, og hva deltakelse i intervjuet ville innebære. Under arbeidet med transkriberingen oppbevarte jeg opptakene i et låst skap og råmaterialet av resultatene ble oppbevart på min datamaskin som er låst med et personlig passord.

3.5.1 Forskningsetiske retningslinjer

Generelle forskningsetiske retningslinjer (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014) viser til hvilke etiske forhåndsregler og prinsipper en må følge i et forskningsarbeid. Bergsland & Jæger (2014) omtaler tre av disse hovedprinsippene som omhandler forskerens etiske ansvar, disse er informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. Informert samtykke handler om at informanten skal få informasjon om intervjuets mål. Det må presiseres at det er frivillig deltakelse på intervjuet og informanten kan trekke seg når som helst uten at det vil få konsekvenser. Konfidensialitet innebærer at personlige data som kan medføre at deltakerens identitet blir avslørt ikke offentliggjøres, dette har jeg gjort ved å kalle informantene ”Informant A”, ”Informant B” etc. Det siste prinsippet omhandler konsekvenser, det vil si at forskeren har et ansvar for å unngå at informantene utsettes for skade eller belastninger (Bergsland & Jæger, 2014).

3.5.2 Personvern

”Personopplysningsloven sier hvordan opplysninger om oss kan og skal behandles” (Dalland, 2012, s. 100). Videre skriver Dalland (2012) at loven uttrykker hva som kreves av de som arbeider med personopplysninger i forskning og studentoppgaver. I min oppgave handler dette om at opplysninger som blir gitt under intervjuet blir behandlet konfidensielt og at alle personer anonymiseres. Anonymisering handler om at navn eller andre personentydige kjennetegn blir erstattet med et nummer eller et fiktivt navn. Når datamaterialet er anonymisert vil det ikke være mulig å knytte enkeltpersoner til de opplysningene som kommer frem i oppgaven (Dalland, 2012).

4. Empiri

I dette kapitlet vil jeg presentere de mest relevante funnene for problemstillingen min ” Hva legger barnehagelærere i begrepet mobbing, og hvordan arbeider personalet i barnehagen med å forebygge mobbing blant barn i alderen 3-6 år?”. Jeg har valgt å dele funnene inn i de fire kategoriene hva er mobbing, forebygging av mobbing, foreldresamarbeid og personalets rolle.

4.1 Hva er mobbing?

Da informantene ble spurt om å definere mobbing var alle enige om at dette er gjentatte handlinger som foregår over lengre tid mot en utvalgt person. Informant B vektla at barna er forskjellige, det ett barn opplever som mobbing er ikke nødvendigvis mobbing for et annet barn. Enkelte barn er mer sårbare enn andre, og dette uttrykte også informant C ved å vektlegge hvor viktig det er at barna får utvikle et godt selvbilde. Fire av informantene var usikre på om de kunne kalle det mobbing i barnehagen, grunnet at de ikke var sikre på om barna var i stand til å forstå konsekvensene av det de gjorde. En annen grunn var at de mente mye av mobbingen foregår i det skjulte når de voksne ikke er tilstede, ut i fra dette mente de at de voksnes tilstedeværelse var en av de viktigste metodene for å forebygge mobbing. En av informantene ga tydelig uttrykk for at hun mente at barn ikke mobber i barnehagen, hun mente at hvis det forekommer mobbing i barnehagen er det de voksne som mobber, dette ved å snakke over hodet til barna. Informant B uttrykte sin mening om forekomst av mobbing i barnehagen på en klar måte, ”de som sier de ikke opplever mobbing, de har mobbing”.

Samtlige informanter trakk frem at mobbing kan være fysisk og psykisk. Alle informantene nevnte slag, spark og utestenging fra lek som metoder barna bruker. Informant D trakk frem en hendelse hvor et barn ble gjort til syndebukk og alt barnet fikk være i leken var en trapp. ”Det er jo å både fysisk og psykisk trække på noen”, la hun til. Informant B vektla at kroppsspråket til barna kunne være en form for mobbing, barna brukte kroppsspråket for å stenge hverandre ute fra leken og for å uttrykke hva de liker og misliker.

4.2 Forebygging av mobbing

På spørsmål om forebyggende arbeid i barnehagen kom informantene med mange ulike metoder, men alle trakk frem viktigheten av de ansattes tilstedeværelse sammen med barna. Samtidig konstaterte informantene at de til enhver tid i barnehagen arbeider med å forebygge mobbing, de trakk frem dette som en av grunnene til at de ikke opplevde mye mobbing i hverdagen. To av informantene fortalte om Sabona, et verktøy for konfliktløsning som brukes sammen med barna. Sabona handler om å se og løfte frem hvert enkelt barn, det handler om å se det som skjer fra ulike sider sammen med barna.

En annen informant trakk frem å lære barna å si stopp, hun mente at hvis barna lærer seg å si stopp vil det ikke være like morsomt for de som mobber å fortsette. ”Hvis ungene har lært seg regler for å si stopp så tror jeg ikke det er så morsomt hvis du er en mobber” fortalte hun og la vekt på at dette var noe de hadde arbeidet med siden barna kom inn på hennes avdelingen. Informant C ga tydelig uttrykk for at å bygge opp barnas selvfølelse var vesentlig i arbeidet med å forebygge mobbing, ”hvis du bygger opp barns selvfølelse og de kommer og har et kroppsspråk og holdning eller sier stopp så er det ikke gøy å mobbe”.

4.2.1 Sosial kompetanse

På spørsmål om hva informantene legger i begrepet sosial kompetanse var informantene enige om at det handlet om å vite hvordan en skulle omgås med andre mennesker. ”I sosial kompetanse legger jeg at et barn kan klare å ta initiativ til egne aktiviteter, men samtidig også være var og se om det går utover andre”, utdypet en av informantene og snakket videre om normene i samfunnet. Hun mente at når barna visste hvordan de skulle oppføre seg, hadde de utviklet en forståelse for de gjeldende normene i barnehagen, hjemme og ellers i samfunnet.

4.2.2 Vennskap

Vennskap ble beskrevet av informant A som ”gleden ved å se hverandre”. Informantene var enige i at vennskap og lek henger tett sammen og er noe av det viktigste i barnas liv. Informant B forklarte vennskap som en gode en har som en deler med andre. Flere av

informantene uttrykte at de syns det var vanskelig å arbeide med målet om at alle skulle ha en venn, nettopp fordi de mener det finnes så mange ulike typer vennskap på samme måte som det finnes ulike typer mennesker. De var enige i at alle barna trengte en venn, men de trengte ikke å være venner med alle, barna måtte få velge selv hvem de ville være med samtidig synes de det er viktig at alle barna har noen de er trygge på. En av informantene trakk frem en hendelse hvor det var et barn som ofte var alene, men som trivdes i eget selskap. Der hadde en av de voksne sagt at uansett hva, så skulle i hvert fall barnet ha han som venn.

4.2.3 Lek

På spørsmål om sammenhengen mellom vennskap og lek uttrykte informant A at hvis barna ikke har leken så mangler de alt. Til grunn for dette la hun at i leken lærer barna alt i fra kommunikasjon og sosial kompetanse til vennskap og språk. Informant C fortalte at i leken blir en kjent med andre, man blir en venn, men en trenger ikke nødvendigvis å være en venn for å leke sammen i barnehagen. ”Det kan bare være at vi går på tur så sier den ene ”onkelen min har blå traktor” og så sier den andre ”det har min også, skal vi leke sammen?” så leker de sammen”, legger hun til. Noen av informantene synes det var vanskelig å forklare sammenhengen mellom vennskap og lek, ”det bare henger sammen” uttrykte dem.

4.3 Foreldresamarbeid

Flere av informantene har opplevd at foreldrene har vært bekymret for at deres barn har blitt mobbet i barnehagen. De har da innkalt til en samtale så foreldrene skal føle at de blir sett og hørt, og ikke minst blir tatt på alvor. Videre ville bekymringen blitt tatt med til avdelingen så alle kunne fulgt med på dette barnet, etter en stund ville de hatt en ny samtale med foreldrene hvor en bekreftet eller avkreftet foreldrenes bekymring. Informant D ga tydelig uttrykk for at hvis det skulle vise seg at bekymringen var reell hadde hun gjort en dårlig jobb. Hun hadde da ikke vært nok tilstede og fanget opp disse hendelsene.

Alle informantene la vekt på viktigheten av en toveisdialog med foreldrene, men ingen av barnehagene snakket med foreldrene om mobbing bortsett fra hvis det oppstod hendelser. I dialogen er det viktig at personalet i barnehagen er åpne for det foreldrene kommer med. På spørsmål om hva barnehagen gjorde i forhold til foreldrene til barnet som mobber var alle enige i at det var like viktig at disse foreldrene ble gjort oppmerksomme som foreldrene til barnet som blir mobbet. Informant B la vekt på den åpne dialogen. ”De vil ikke barnet deres skal mobbe, dette må vi gjøre noe med, så åpen dialog er det viktigste, alfa og omega”.

4.4 Personalets rolle

Gjennom alle intervjuene trakk informantene frem hvor viktig det er med gode voksne rollemodeller for barna. I uttrykket ”den gode voksne” la informantene at de voksne er tilstede sammen med barna, at de går inn i leken og er klar over sine egne holdninger ovenfor både barn og andre voksne. Informant B trekker frem at å være åpen for å se er den viktigste oppgaven en har som rollemodell for barna, de voksne må se seg selv og sine handlinger samtidig må de være der barna er og se hva som foregår der. Informant A mener at personalets rolle handler om hvordan en selv er og oppfører seg som voksen, det handler om bevisstgjøring hos personalet. ”Hvordan du oppfører deg mot andre voksne har mye å si, hvordan du er som menneske,” fortalte informant A. Samtidig trekker hun frem at hun mener barn ikke er like tøffe når de voksne er tilstede.

”Tilstedeværelse er den store overskriften min på mobbing, det er så utrolig viktig for hvis ikke du er tilstede, fanger du ikke opp de viktige tingene,” legger informant D til grunn for sin beskrivelse av personalets rolle. Hun legger til at det hjelper ikke å være fire voksne på jobb, hvis ingen er der barna er og engasjerer seg i det de gjør.

5. Drøfting

I dette kapitlet skal jeg drøfte teorien opp mot empirien. Her vil jeg ta for meg hva barnehagelærere legger i begrepet mobbing, forebygging av mobbing, foreldresamarbeid og personalets rolle.

5.1 Hva er mobbing?

Når informantene skulle definere mobbing var samtlige informanter enige om at det handler om negative handlinger mot en bestemt person over lengre tid. Dette er i samsvar med Barne- og familiedepartementets (2004) og Dan Olweus (1992) sine definisjoner. Olweus uttrykker at ”en person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer” (Olweus, 1992, s. 17). Informant D trakk frem at det vil være vanskelig å sette ord på akkurat hva mobbing er, hun sa det var en overordnet definisjon for barna er ulike og deres opplevelser vil være individuelle. Det kan derfor være nødvendig å stille seg kritisk til definisjonen til Olweus da det ikke defineres hvor lenge over tid vil si, og med tanke på at en dag kan være lenge for et barn. Det vil være nødvendig å se på hver enkelt situasjon og ut i fra det ta et standpunkt om det er erting eller mobbing, uansett hvordan en velger å se på situasjonen må den tas på alvor.

Informantene ble bedt om å utdype hva de legger i begrepet mobbing, hvilke handlinger de ser på som mobbing. Informantene trakk frem at det var fysisk og psykisk mobbing, den fysiske mobbing innebærer blant annet å slå, sparke og stenge ute fra lek. I følge Björkqvist (1994) er den fysiske mobbing den formen for mobbing barnehagebarn tar mest i bruk da de mangler deler av de verbale ferdighetene (referert i Helgesen, 2014). Dette samsvarer med det informantene trakk frem, de mente de gjerne så den fysiske mobbing blant barna. Informant C trakk frem at hun mente at barn i barnehagen ikke mobber, hun ga tydelig uttrykk for at hun mener barna ikke er født til å være slemme mot hverandre. Dette står i motsetning til det informant B trekker frem om at ”de som sier de ikke opplever mobbing, de har mobbing”. Fire av informantene var usikre på om de kunne kalle det for mobbing i

barnehagen, de kunne oppleve utestengelse i leken men ville ikke gå så langt som å si at det var mobbing. Ingen av disse fire informantene trakk frem barnas synspunkter og følelser i disse situasjonene. Forskning viser at det forekommer mobbing i barnehagen. I undersøkelsen til Bratterud, Sandseter & Seland (2012) om barns trivsel og medvirkning svarte 12 % av barna at de ble plaget ofte, mens 45 % svarte at de ble plaget noen ganger. Resultatene av denne undersøkelsen viser hvor viktig det er å ha kompetanse om hva mobbing er og at det forekommer i barnehagen.

5.2 Forebygging av mobbing

Alle informantene arbeidet med å forebygge mobbing daglig i barnehagen. De trakk frem at de ikke snakket mye om mobbing i personalgruppen, men nå som de måtte sette ord på det i intervjuet trakk de frem at de forebygger mobbing i alle situasjoner i barnehagen. Høiby & Trolle (2012) uttrykker at det er de voksnes ansvar at mobbingen stopper. Det viser at det er viktig at de voksne arbeider med forebygging av mobbing til enhver tid. På spørsmål om informantene snakket med barna om mobbing viste det seg at de gjorde det, men ingen av dem brukte ordet mobbing. De valgte å snakke om at i barnehagen skal en være venner og de lærte barna å si stopp. En informant uttrykte at ”hvis ungene har lært seg regler for å si stopp så tror jeg ikke det er så morsomt hvis du er en mobber”. Pettersen (1997) skriver at en kan snakke med de eldste barna om utestenging og mobbing, en kan snakke med dem om hvordan det vil føles hvis noen barn ikke får være med i leken.

Informantene trakk frem leken som noe av det viktigste i barnas hverdag, ”her lærer barna alt,” uttrykte informant C. ”I et lekefellesskap legges grunnlag for barns vennskap med hverandre” (KD, 2011, s. 32). Lek er en grunnleggende livs- og læringsform, og barna leker til enhver tid. For barn er det å få delta i lek med andre grunnlaget for trivsel og meningsskaping i hverdagen. Bae (2014) legger vekt på at det er viktig at personalet viser respekt for barnas lek og viser interesse og forståelse for deres lek, dette begrunner hun med at vi må se barn som subjekt. Å se barn som subjekt handler om å se og anerkjenne barna som fullverdige medlemmer av samfunnet som har egne tanker og meninger om sitt liv. Her viser teorien det informantene fortalte på spørsmål angående sammenhengen mellom lek og

vennskap. Informantene uttrykte at alle barna trenger en venn, men alle barna trenger ikke være venner.

Da informantene skulle fortelle om sosial kompetanse ga de uttrykk for at det handler om å vite hvordan en skal omgås med andre mennesker. Dette samsvarer med teorien som uttrykker at sosial kompetanse handler om å mestre samspillet med andre, altså å lykkes i å omgå andre mennesker (Lamer, 2014). En av informantene koblet den sosiale kompetansen opp mot normene i samfunnet, hun mente det handlet om å kunne se hva som var rett og galt, og samtidig se hvordan det påvirker andre. Rammeplanen (2011) hevder at den sosiale kompetansen gjenspeiles i barnas evne til å ta initiativ og ikke minst å opprettholde vennskapene sine. Videre skriver Barne- og familiedepartementet (2004) at å meste ferdighetene sosial kompetanse omfatter handler ikke bare om de synlige ferdighetene, men også de usynlige som å tolke og forstå de ulike situasjonene. Samt å forstå hvilke ferdigheter det er passende å ta i bruk i situasjonene. Dette uttrykte informantene i sine forståelser av sosial kompetanse.

5.3 Foreldresamarbeid

Alle informantene trakk frem foreldresamarbeidet som en viktig del av arbeidet i barnehagen, men mobbing var ikke et tema de snakket med foreldrene om bortsett fra når det oppstod hendelser. Informantene fortalte at det var viktig med en toveisdialog med foreldrene både i det daglige og hvis det skulle oppstå hendelser. Dette samsvarer med formålsparagrafen som uttrykker at ”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling” (Barnehageloven, 2013, § 1).

Flere av informantene hadde opplevd at foreldrene var bekymret for at deres barn ble mobbet i barnehagen, personalet i barnehagen har et ansvar om å informere foreldre og foresatte om mobbing i barnehagen. Olweus (1992) trekker frem at når det oppstår mobbing bør foreldrene til barnet som blir mobbet og barnet som mobber bli informert, så de sammen

med barnehagen kan arbeide for å komme til gode løsninger. Informantene arbeidet på denne måten i barnehagen, de innkalte foreldrene til en individuell samtale hvor de forklart situasjonen og kom frem til gode løsninger for så å ha et møte med foreldrene til begge parter. Videre satte de tiltakene ut i praksis og hadde senere et møte om hvordan tiltakene hadde fungert. Helgesen (2014) trekker frem at foreldrenes bidrag i barnas liv er sentral for at utviklingen til barna skal være best mulig. Foreldrene kjenner sitt barn best og kan dermed bidra med nye refleksjoner og synspunkter som kan være med på å løse situasjonen. Måten informantene arbeidet på samsvarer med utdanningsdirektoratets føringer som uttrykket at samarbeidet skal være preget av at de ansatte i barnehagen arbeider på en måte så foreldrene føler seg sett, hørt og inkludert (Utdanningsdirektoratet, 2012).

5.4 Personalets rolle

Alle informantene trakk frem personalets rolle som det viktigste verktøyet i arbeidet med å forebygge mobbing. De voksne skal være gode rollemodeller for barna, og de skal være tilstede sammen med barna. Informantene fortalte at det er viktig at de ansatte ser seg selv og sine handlinger, ”Hvordan du oppfører deg mot andre voksne har mye å si, hvordan du er som menneske,” uttrykte informant A. Dette støtter teorien ved å blant annet si at alle barn skal være en del av et trygt fellesskap hvor de kan gi og ta imot omsorg som danner grunnlaget for sosial kompetanse. For at barna skal kunne gi og ta omsorg er det viktig at vi voksne skaper det trygge fellesskapet. Personalet må være støttende tilstede for hvert enkelt barn og se deres behov samtidig må det arbeides for at hvert barn skal føle tilhørighet i et positivt fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2012).

Dette er ikke noe de voksne kan gjøre ved å stå på utsiden, de voksne må gå inn i leken og være tilgjengelig for alle barna. ”Tilstedeværelse er den store overskriften min på mobbing, det er så utrolig viktig for hvis ikke du er tilstede, fanger du ikke opp de viktige tingene,” uttrykte informant D når hun snakket om personalets rolle. Både teori og praksis viser her tydelig hvor viktig det er at personalet i barnehagen er tilstede sammen med barna, og at de er tilgjengelige for dem samt hvor viktig det er med kunnskap om temaet.

6. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg arbeidet med temaet mobbing i barnehagen. Ved å lese teori og intervjuer barnehagelærere om temaet mobbing skulle jeg svare på min problemstilling *”Hva legger barnehagelærere i begrepet mobbing, og hvordan arbeider personalet i barnehagen med å forebygge mobbing blant barn i alderen 3-6 år?”*.

Det synes å være en oppfatning om at barnehagebarn er for små til å mobbe fordi de ikke er modne nok til å forstå konsekvensene av handlingene de gjør (Helgesen, 2014). Ut fra empirien kan jeg trekke frem av barnehagelærere ikke liker å kalle det mobbing i barnehagen, de velger å snakke med barna om mobbing men ikke ved å bruke begrepet mobbing. Samtlige informanter var enige i at mobbing var gjentatte handlinger over tid mot en bestemt person, dette stemmer over ens med Olweus (1992) sin definisjon.

Da det gjelder forebyggende tiltak mot mobbing var dette noe alle informantene arbeidet med i det daglige arbeidet i barnehagen. De arbeidet med vennskap og lek som de viktigste tiltakene samt den voksnes tilstedeværelse. Alle informantene ga uttrykk for at de voksne måtte være tilstede der barna var, ellers ville de ikke kunne oppdage den eventuelle mobbingen samtidig som de ved å være tilstede kunne forebygge. Empirien viser at mobbing forekommer i barnehagen, dette tydeliggjør hvor viktig det er at barnehagen aktivt arbeider for å forebygge mobbing.

Som en oppsummering kan jeg si at barnehagelærere er klar over at det forekommer mobbing i barnehagene selv om de ikke liker å bruke dette begrepet i forbindelse med barnehagebarn. Samtidig kommer det frem at det arbeides mye med å forebygge mobbing hvor det viktigste er at de voksne er tilstede sammen med barna, deltar i leken og skaper gode rammer for fellesskap og vennskap. Denne bacheloroppgaven viser at det forekommer mobbing i barnehagene, og oppgaven viser til at det er viktig for personalet å ha kunnskaper om temaet samt være tilstedeværende voksne.

Hvis jeg skulle arbeidet videre med dette temaet ville jeg tatt for meg personalet som mobbere, da det kom frem i mine intervju at enkelte mente at de voksne mobber barna. Jeg ville i tillegg ha intervjuet barn om temaet for å få inn deres synspunkter og tanker. Dette er et vanskelig tema uten en fasit, men mobbing må tas på alvor allerede i barnehagen. Ved å vise nulltoleranse for mobbing allerede i barnehagen kan dette være med på å bygge opp gode holdninger hos barna som de tar med seg videre i livet. Ingen barn er like, men alle er like mye verdt.

Litteraturliste

Bae, B. (2014). *Å se barn som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*. Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>

Barnehageloven, LOV-2005-06-17-64. (2013).

Barne- og familiedepartementet. (2004). *Mobbing i barnehagen: Et hefte for deg som arbeider i barnehagen*. Lokalisert på: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0006/ddd/pdfv/210592-mobbing_skjerm_bokm.pdf

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Bratterud, Å., Sandseter, E. B. H. & Seland, M. (2012). *Barns trivsel og medvirkning i barnehagen. Barn, foreldre og ansattes perspektiv*. Lokalisert på: <http://www.ntnu.no/documents/10293/e209a87f-58a4-4fb5-8be6-9b3d5f458462>

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2014). *Generelle forskningsetiske retningslinjer*. Lokalisert på: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/>

Glaser, V. (2013). *Foreldresamarbeid: Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Greve, A. (2015). Vennskapsbegrepet. I A. Greve. & M. Øksnes, *Vennskap* (s. 41-60). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Greve, A. & Øksnes, M. (2015). *Vennskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Helgesen, M. B. (2014). *Mobbing i barnehagen: et sosialt fenomen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Høyby, H. (2002). *Mobbing kan stoppes*. Bergen: Fagbokforlaget.

Høyby, H. & Trolle, A. (2012). *Stopp ertingen: Arbeid med inkluderende miljøer i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.

Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring – innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*. (St.mld. nr. 41, 2008-2009). Oslo: Departementet.

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. (Rev. Utg.) Oslo: Departementet.

Kunnskapsdepartementet. (2016). *Nye tiltak mot mobbing*. (Pressemelding nr.38-16). Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nye-tiltak-mot-mobbing/id2484384/>

Lamer, K. (2014). *Sosial kompetanse*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen: hva vet vi og hva kan vi gjøre*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Perren von Lax, S. (2000). *Kindergarten children involved in bullying: social behavior, peer relationship, and social status*. Bern: Universität Bern.

Pettersen, R. J. (1997). *Mobbing i barnehagen*. Oslo: SEBU Forlag.

Utdanningsdirektoratet. (2012). *Barns trivsel – voksnes ansvar*. Lokalisert på: <http://www.udir.no/Barnehage/Stotterressurser/Trivsel/trivselsveileder/>

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk forum.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide

Kan du fortelle litt om deg selv, din bakgrunn i barnehagen og når du tok utdanning?

Dette må stilles før du starter opptaket!

Var mobbing et tema når du utdannet deg?

Hva er mobbing?

Hvordan vil du definere mobbing?

Opplever du at barn ofte mobber?

- I hvilke sammenhenger?

Har du opplevd mobbing blant barn?

- Hva gjorde du da/ hva er handlingsstrategien til barnehagen?

Hva gjør barna når de mobber? (slår, stenger ute, ordbruk osv.)

Forebygging av mobbing

Er mobbing et tema dere snakker om i personalgruppen?

- Hvordan gjør dere dette?

- I hvilke sammenhenger?

Hva legger du i begrepet sosial kompetanse?

Hvordan forstår du vennskap og lek mellom barna?

Arbeider dere for å forebygge mobbing?

- Hvordan?
- Hvordan tenker du dere arbeid med dette ubevisst?

Hvordan arbeider dere med sosial kompetanse, vennskap og lek som forebyggende metoder?

Foreldresamarbeid

Har du opplevd at foreldre er bekymret for at deres barn blir mobbet?

- Hvordan håndterer du det?
- Hvordan ville du eventuelt ha håndtert dette?

Hva gjør dere i forhold til foreldrene til det barnet som mobber?

Hvordan snakker dere med foreldrene om mobbing og forebyggende arbeid mot mobbing?

Hva tenker du at foreldrene kan gjøre?

Snakker dere med barna om mobbing?

- Hvordan?

Personalets rolle

Hva tenker du de ansatte i barnehagen kan gjøre for å forebygge mobbing?

- Eksempler?

Er det noe du ønsker å legge til?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv til informant

Informasjonsskriv til informant

Beskrivelse av bacheloroppgaven

Jeg er student ved barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Hedmark avd. Hamar, og i den forbindelse skal jeg skrive en bacheloroppgave.

Temaet jeg har valgt er mobbing og forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen. I forbindelse med dette trenger jeg å innhente datamateriale fra informanter som er pedagogiske ledere i barnehager. Formålet med intervjuet vil være å få svar på ulike spørsmål rundt temaet mobbing og forebyggende arbeid med mobbing. Denne informasjonen skal brukes for å drøfte og reflektere over teori og praksis.

Hva innebærer deltakelse i intervju

Informanten vil bli stilt åpne spørsmål hvor det er rom for utdypelse og oppfølgingsspørsmål. Intervjuet vil vare i maks 60 minutter. Fokuset vil være på din forståelse av mobbing, og hvordan dere arbeider for å forebygge mobbing samt din erfaring med mobbing i barnehagen. Under intervjuet ønsker jeg å bruke båndopptaker for å få mest mulig nøyaktige data å arbeide med i drøftingen min, og for å få best mulig flyt underveis i intervjuet. Jeg kommer til å notere litt underveis på papir i tillegg.

Hva skjer med informasjonen

Under intervjuet skal det *ikke* nevnes navn på voksne, barn eller barnehagen. Datamaterialet jeg samler inn vil behandles konfidensielt, og det er bare jeg og min veileder som har tilgang på dette. I min ferdige bacheloroppgave vil det ikke være mulighet for å bli gjenkjent i intervjuet. Etter at intervjuene er ferdig analysert vil båndopptakene bli slettet. Prosjektet skal være ferdig 25.05.16.

Med vennlig hilsen

Hilde Nybo

E-post: hil-nybo@online.no

Tlf: 95 28 19 32

Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Samtykkeskjema

Jeg gir med dette samtykke til at studenten kan bruke informasjonen som kommer frem i dette intervjuet i sin bacheloroppgave. All informasjon som kommer frem i intervjuet vil bli behandlet konfidensielt og alle opplysninger vil anonymiseres så verken personer eller barnehagen vil bli gjenkjent. Studenten får lov til å bruke båndopptaker underveis i intervjuet for å få mest mulig korrekt data å arbeide ut i fra. Jeg kan når som helst trekke meg fra intervjuet uten at dette vil få konsekvenser.

All skriftlig dokumentasjon og båndopptak vil bli slettet når oppgaven er blitt godkjent. Oppgaven skal leveres inn 25.05.16.

Sted og dato

Signatur informant

Signatur student